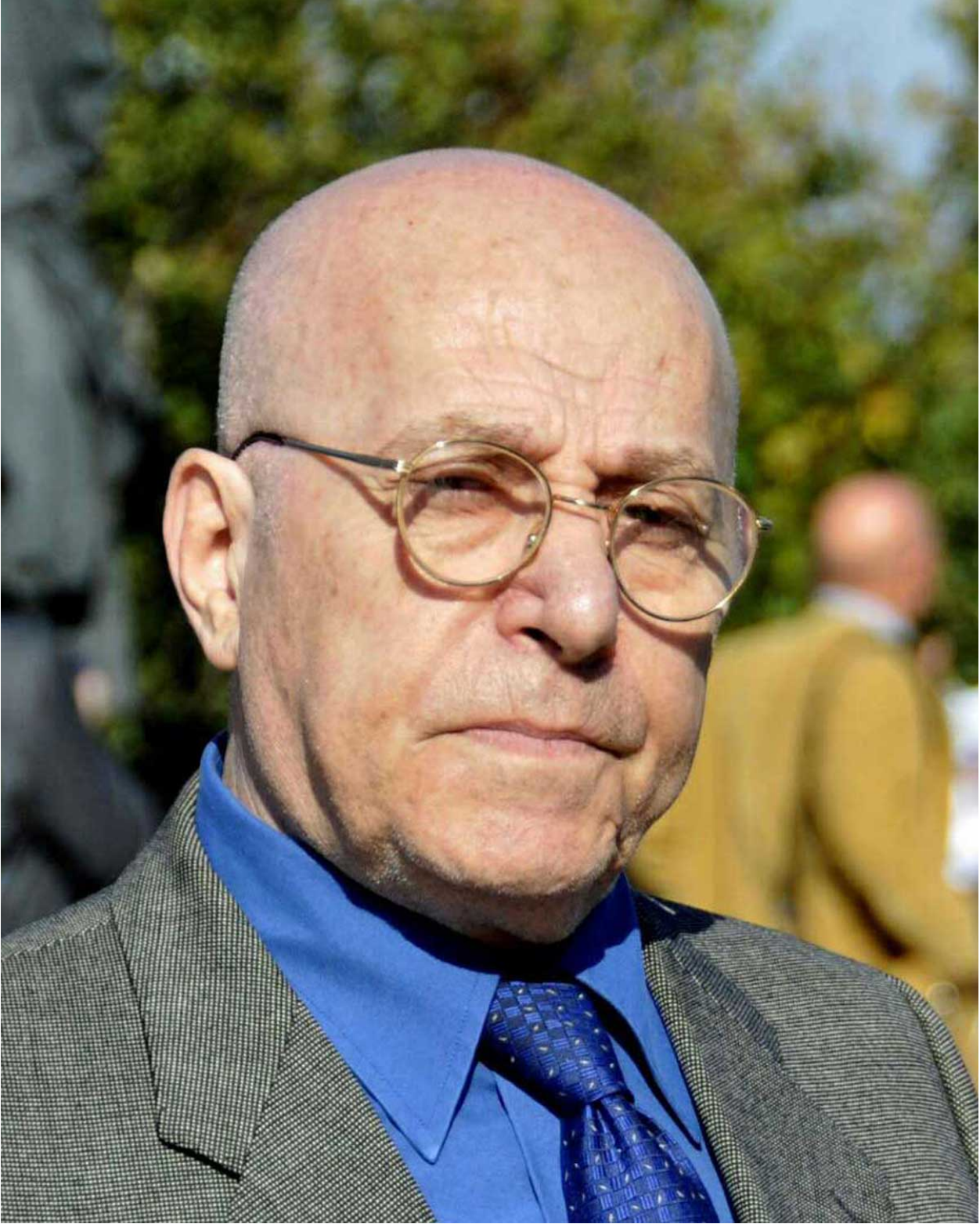

Tomas Çerme: YAKUBİ SÜRYANİLERDE KİMLİK SORUNU

Posted on 27/09/2017

I. Justin (518-527) ve I. Justinianus'un (527-565) hükümlerinde bu tutum temelinden değişti. 519 yılında bu yeni kilise eşi görülmemiş bir yıkım geçirdi. Antakyalı Monofizit patrik Seweryos ve Nastur 518, 538 ve bütün (Suriyeli) Süryani piskoposların sürgün edilmeleri kararlaştırıldı. Ancak Justinianus'un eşi Teodora imparatorun sürgün edilen İskenderiyeli Monofizit patrik Teodosiyus'un iki misyon piskoposunu kutsamasını izin vermesini istedi ve dileği yerine geldi. Kutsanan Basralı Teodor diğeri ise Yakub Baraday'dı hızla önce Roma'nın eğemenliği altındaki Suriyedeki topluluklar arasında kendi inancını yeniden geçerli kıldı. O zamanlar Yakubiler adıyla tanındılar. Bugün ise Süryani ortodoks olmak isiyorlar. Yakubi inancı dediğimiz Süryani kilisesinin dogma ve kurallarıdır. Yakub Baraday bu kilisenin yayılmasında emeği geçmiş bir liderdi. Batılı tanrı bilimciler'in Süryanilere hale Yakubiler demektedirler.

Bizanslılar VII-VIII yy. Konsilinde Yakub Baraday'ı Süryani kilisesinin kurucusu olarak kabul ettiler. İlk kez Yakubi adı orada kullanıldı. Yakubi Süryani Ortodoks olma gibi bir sorunları yok yalnız kilise öğretisinden bazı din adamları bu kavramı kullanıyor Avrupa'nın bazı kentlerindeki kiliselerin kapılarının üstünde levhalarda görülüyor. Türkiye, Suriye, Irak ve Lübnan'daki kilise liderleri Süryani kadim adını kullanmakta kararlılar. Helen kökenli Ortodoks sözcüğü doğru inanç sağlam inançlı anlamlarına geliyor. Süryani kadim tanımlamasındaki kadim Ortodoks kavramından daha kapsamlıdır. Kadim öncesi ve sonu bilinmeyen anlamına geliyor bir başka deyişle ezelden sonsuza yani sonsuzluktan sonsuza kadar süren ve sürecek olan anlamına geliyor. Aslında kadim kelimesi basit bir konudan geldiği bilinmektedir.

Katolik inancını kabul eden bir bölüm Yakubi Süryaniler uzun mücadeleden sonra Osmanlı İmparatorluğu 1845 yılında varlıklarını kabul edip ferman verilmiştir diye Yakubi Süryaniler kendi kendilerine Kadim Süryani demeye başladılar. Zaman içerisinde yakın tarihte kilise ve manastır kapılarının üzerine Süryani Kadim levhalar asmaya başladılar yazılarında günlük konuşmalarda aslı olmayan Süryani Kadim kelimesini kökleştirmeye büyük gayret etmekte. Yakubi-Süryaniler gelecekteki durumlarını kestirmek zordur. Çünkü son

dönemlerde Yakubi-Süryanilerin kiliselerinin eski Arami kültürünü temsil etme rolünü benimsemesi doğrultusunda oldukça ümitsiz bir mücadeledir. Bilindiği gibi Yakubiler hepsi de başlıca ve daha evrensel ifadesini Arapça konuşan insanların dünyasından Samilerden gelmektedir.

Asırlardır bütün yazışmalarında Yakubi-Süryani yazarlar hep Arapça kültürü ile yaşadılar ayrıca gittikçe daha ciddileşen batıya göç sorunuyla karşı karşıyadırlar. Bu koşullarda bugün artık yalnızca ayinle ilgili uygulamalar alanında bir kültürün yeniden istikrarlı hale gelmesi ve onun kalıcı meyvelerini toplamayı neredeyse olanaksızdır. Asırlar önce ölü dil Aramice'ye ruh verip canlandırma gayretindeler. Turoyo Torani konuşulan dil yazılmayıp okunmayan Süryanice'yi canlanma şansı görünmüyor. Hitit Sümer Fenike vs gibi yaşamayan diller grubundadır. Avrupa üniversitelerinde bu gibi diller için kürsüler olduğu doğrudur yalnız dil bilimciler ve Arkeologlar içindir. Hitit Sümer lisanları yeniden canlandırmak ne kadar zorsa Süryaniceyi canlandırmak o kadar zordur. Mezopotamyanın Arap, Yahudi tüm sami ırkının ortak dili olan aramice Süryanilere mal edilemez. İstanbul Beyoğlu (Karnavula) Karakurum sokaktaki Maryam Asvadatzin Ermeni Süryani kilisesinin yanındaki evde Süryani lisanı yeniden canlandırmak için 19. Yüzyılda Ermeni patriği Mateosun emriyle ilk Yakubi Süryani matbaası kurulur. Mezmur ve dua kitapçıkları basılır, hiçbir edebi Süryanice eser basamadılar. Bu matbaa daha sonraki yıllarda Mardin Der-Zafaran manastırına gönderilir.

Manastırda Yakubi-Süryani edebiyatçılar olduğu söylenir ancak orda da Süryanice edebi eser basamadılar. Bu matbaa genelde arapça ve harf inkılabından sonra türkçe eserler basıldı. 1950-1965 Yılına kadar Yakubi Süryani Metropolit Hanna Dolapönü ve rahipler Süryanice'yi canlandırma çabası olmuştu ,beceremedikleri yazdıkları deneme kitapçıklardan anlıyoruz. Şahsım olarak Yakubi-Süryanilerle büyüdük ve yaşadık Süryanice yazan ve okuyana rastlamadık. 1900'ler da Süryani patrik Süryanice kilise ayinleri ve Süryanice isimleri , Türkçe olmasını ister. Süryanice'nin canlanmasının imkansız olduğunu görür. Son yıllarda Yakubi Süryaniler, Süryanice'ye veya aramiceye canlılık kazandırmaya çabılıyorlar, bu gayretlerini takdirle izliyoruz. .Bütün Hıristiyan aleminin saygı duyduğu Aziz Mar Efram

üç milyon şiir yazdığını kitaplara yazmakla Süryanice canlanmaz.

Mardin'de Ermeni anıtları ve mezardaki Ermeni mimarları yazılarda Süryanileştirmekle hiçbir başarıya ulaşılmaz. Yakubi Süryani mezhebinin oluşumundan beri aynı mezhebe mensup yazarlar manastıra "Der" azizlere de "Mar" kelimesini kullanarak tarihçelerini yazarlardı. Ancak yakın tarihte bu gelenek terkedilerek Arapça "deyr-ül" , "Mor , Mort" kelimeleri kullanılmaktadır. Süryaniceye bir katkısı olmadığı bilinmektedir .

Yakubi Süryani toplumunu yönetenler geçmiş asırlarda Süryanice dili parlak geçmişi olduğunu, geçmişle övünerek yaşıyorlar geleceğe dönük projeleri görülmemektedir. Süryanice dili bugünkü durumu sadece kilise ayinlerinin bir bölümü Süryanice yapılmaktadır. Yakubi Süryani toplumu kilise ayininde okunan Süryanice bölümünü de anlamamaktadırlar. Dualar genelde arapça ve türkçedir. Toplum kendini Türkçe ve Arapça ile ifade etmektedir. Avrupa'da ise durum aynı olmakla beraber kürtçe ayinler de yapılıyor. Kendileri bu durumdayken kimlik arayışı sürmektedir.

Günümüze kadar Yakubi-Süryanilerin kökeni tartışmaları ise noktalanmamıştır. Bazıları atalarını aramilere dayandırırken bir kısmı ise atalarının asurlu olduğunu savunmaktadır. Köklerini asurlara dayandıranların daha çok siyasal bir toplum olma iddiası varken köklerini aramilere dayandıranların birlikteliklerini Hıristiyanlık üzerine kurmaya çalışırlar aslında her iki tez de bahsedilen halk aynı halktır. Yakubi Süryanilerin ırki menşeleri hangi temele dayandırılacağı konusu oldukça tartışmalıdır. Günümüzde Yakubi Süryanilerin Elazığ, Urfa, Adıyaman, Diyarbakır, Şam, Halep, Harput ve İstanbul'da günlük yaşamlarında kullandıkları diller Türkçe, Ermenice, Arapça, Kürtçe konuşmalarına rağmen Süryanice'yi bilmemekteler. Süryanice sadece din adamları tarafından ayin sırasında kullanılmaktadır. İncil ise Türkçe olarak cemaate okunmaktadır.

Asurlu Yakubi Süryaniler olmalarına rağmen 'biz Aramiyiz ve dilimiz Aramicedir' iddialarında bulunanlara cevap vermeden geçemeyeceğiz. Yakubi Süryaniler 20 yıl öncesine

kadar biz Asuriyiz ve onların torunları olmakla iftihar ederlerken, bugün ise tüm Mezopotamya halklarının ortak dili olan Aramiceye sığınmalarını anlamak mümkün değildir.

M.Ö. Mezopotamya bölgesinde tüm halkların ortak dili Arami kökenlidir. Ancak o bölgenin her milleti kullandığı dialekti kendi milliyetine mal etmiştir. Bu bölgede yaşayan hiçbir halka ait olma özelliğini terk edip kullandığı dili Aramice olarak adlandıramaz. Örneğin Yahudiler İbranice, Araplar Arapça dilleri halen kullanılmaktadır. Ermeniler Urartu asıllı olup konuştukları dile de Ermenice yerine Urartuca mı demeleri gerekirdi ? Latin ırkına ait Avrupalıların Fransızca, İtalyanca, İspanyolca ...vs yerine Latince mi demeleri gerekirdi?

Son yıllarda kendilerine sanatkar kimliği vererek tarihi Ermeni mimarisi, kuyumculuk ve gümüş el sanatı telkariye sahip çıkma çabasındadırlar. Osmanlı döneminde üretilen el sanatlarına ve mimari eserlere sanatkarın damgasını vurması kuraldı. Örnekleri ise sayılmayacak kadar çoktur. Oysa mesleğin kendilerine ait olduğunu iddia eden Yakubi Süryanilerin eski damgalı eserlerine günümüze kadar rastlanmamıştır. Yapılan incelemelerde Yakubi Süryaniler Osmanlı döneminde faaliyet gösterdikleri iş kollarının hangileri olduğu konusunda ayrıntılı bilgi verilmemektedir. Bu tür bilgilere ulaşmak oldukça zordur.

Yakubi Süryani Metropoliti Hanne Dolapönü'nün tarif etmeden geçemeyeceğim. Onu yakından tanıma fırsatım olmuştu. Gülme hastalığı olan Ruhaniydi. Süryaniler iddia ediyorlarki 48 eser yazmıştır. Bir kısmı bende mevcuttur. 10 küçük küçük sayfalık yazıları eser sayıyorlar. İddia edilen 48 eser bir araya getirilirse Hacim olarak ve anlam olarak doğru dürüst bir eseri meydana getirmez. Hayali Süryani alimi yaratma peşindeler. Hanna Dolapönü 1961 yılında yazmış olduğu Midyat taki "Mar Garbiyel manastırının tarihi" kitaptan alıntıdır. 7 kere Mar Gabriyel mezarını ziyaret eden, Kudüs'te İsa Mesih'in mezarını ziyaret etmiş sayılır. Yine aynı eserden alıntı "Mar Gabriyel bir komutla yüzlerce ölüyü diriltir, yine bir komutla ölüler kendi kendine toprağa gömülür". Hatırlatalım ki İsa Mesih mucizelerinde iki ölüyü diriltir. Yine aynı kitapta küçük kız çocuğu dualarla erkek çocuğa

dönüşür. Hanna Dolapönü ve tarihçiliği bu yöndedir. Yazdıklarım kitaptaki yüzlerce hayali mucizelerden birkaç örnektir. Takdiri okuyuculara bırakıyorum.

Monofizit Yakubi Suryani kilisesinin Bizanslılar tarafından yasa dışına çıkarılmış olması Bizans emperyalizmi tarafından zamanla içerlere itilmiştir. Bugün Tur-Abidin (Cebel-Tor) diye bilinen dağlık bölgeye itilmesi Suryani Yakubilerin Suriye’de anıtsal Hristiyanlık uygarlığını kuranlardan farklı bir ırka mensup olduğu fikrine götürmektedir.

1914’te bölgeyi gezen İngiliz Sir Mark Sykes uzun zaman Der Zafaran’da kalır ve bölgeyi araştırır. İlk başta ne görünüş ne de dil açısında Yakubi Suryani bir Kürtten ayırt etmenin kolay olmadığını anlatır. Mardin ve civarında Yakubi Suryanilere ait köy kiliselerinin sanat ve mimarisinin yoksulluğunu göstermektedir.

Suryani Yakubiler erken Antakya okulu çerçevesinden atalarından miras Suryani geleneğinden ayrı düşünmek gerekir. Yakubi kilisesinin günümüz tarihi ile geçmiş çağlarda tarihini karşılaştıracak olursanız ne kadar karanlık olduğunu anlarsınız. Bunda hemen eğitimsizliğin ve toplumsal bilinçsizliğin rolü büyüktür. Birçok bilim adamı tarafından savunulan Yakubi Suryani kiliselerinde arkeloğun yada sanat mimarı tarihçinin çekecek özel hiçbirşey bulunmadığını açıklamaktadır.

Yakubi Süryani Horiepiskopos Samuel Akdemir tarihte Süryaniler yazısında bazı açıklamaları dikkat çekicidir. İstanbul’da Süryani toplumu çağ atlıyor yazısı, İstanbul’daki kardeş kiliselerin liderleriyle uyum sağlamaya amaç edinmiştir. Buna rağmen bazı kiliselerin Süryani kilisesine Yakubi nitelendirmelerini anlamsız bir tavır olarak görmekteyiz.

Yakubi sözcüğü Yakup Baradayı 544 yılında İskenderiye patriği Theodosios eliyle Yakubi Süryani kilisesine Başpiskopos takdis edilmiş kilisenin babalarından biridir. Ama Yakubi ismini kabul etmiyoruz. Horiepiskopos Samuel Akdemir Yakubiliği red etmesine anlam veremiyoruz. Çünkü 6. yy’dan beri Hıristiyan milletlerde Yakubilik kökleşmiş kabul

görmüştür.

KAYNAKLAR

1. J. Labourt, Le Christianisme , L'empire Perse (224-632) 1904 Paris
2. Le R . P.J. Pargoire, L'eglise Byzantine (527-847) 1923 Paris
3. Mardiros Hanesyan , Surp Yervortutyun (Üç Horan) Ermeni Kilisesinin tarihi, Ermenice 1933 s. 330-3 ist Ermenice'den Türkçe'ye çeviren: Kevork Pamukçuyan
4. Joseph Molitor, Kildaniler 2004 İstanbul
5. Masis Gazetesi Ermenice Ermeniceden Türkçeye çeviren Kevork Pamukçuyan 24 Ocak 1881 İstanbul
6. Cumhuriyet Gazetesi 2 Nisan 1937 İstanbul
7. Prof. Dr. Yavuz Ercan, Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler -Ankara 2001 Turan kitabevi
8. Yakubi Süryani metropolit Hana Dolapönü Mar Gabriel Der el umur tarihi 1961 Mardin